

УДК 330,1:351

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК СТРАТЕГІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Г.А. Смоквіна, к.е.н., доцент

Одеський національний політехнічний університет, Одеса, Україна

Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України.

У статті розглядаються поняття фінансової безпеки, визначено її місце в системі економічної безпеки України. Проведено аналізу зовнішніх і внутрішніх загроз економічній та фінансовій безпеці, основних індикаторів фінансово-економічної безпеки України. На основі отриманих результатів запропоновано напрямки щодо їх посилення.

Ключові слова: національна безпека, фінансова безпека, економічна безпека, фінансово-економічна безпека, загрози, індикатори, аналіз

Смоквина А.А. Финансовая безопасность как стратегическая составляющая экономической безопасности Украины.

В статье рассматриваются понятия финансовой безопасности, определено ее место в системе экономической безопасности Украины. Проведен анализ внешних и внутренних угроз экономической и финансовой безопасности, основных индикаторов финансово-экономической безопасности Украины. На основе полученных результатов предложены направления по их усилению.

Ключевые слова: национальная безопасность, финансовая безопасность, экономическая безопасность, финансово-экономическая безопасность, угрозы, индикаторы, анализ

Smokvina A.A. Financial security as strategic component of economic security of Ukraine.

The article examines the concepts of financial security determined by its place in the economic security of Ukraine. The analysis of external and internal threats to economic and financial security, the main indicators of financial and economic security of Ukraine. Based on these results suggests the directions for their reinforcement.

Keywords: national security, financial security, economic security, financial and economic security, threats, indicators analysis

З часом перед Україною стало актуальним питання забезпечення безпеки діяльності не тільки суб'єктів підприємництва але і перед країною в цілому, що є порівняно новим і складним явищем, для всіх суб'єктів економічних відносин. Розвиток і становлення ринкових відносин відбувалося під впливом різного роду факторів, найчастіше негативного характеру, а саме: неувага з боку держави в галузі правового захисту підприємницької діяльності, слабкість правового поля, з регулювання взаємовідносин у сфері безпеки бізнесу що в свою чергу не створювало передумов для ефективного його розвитку, тощо.

Сьогодні відбуваються зміни в міжнародній обстановці, що поклали початок новим підходам у сфері політичних, економічних і військових відносин країн світової спільноти. У цих умовах забезпечення національної безпеки тісно пов'язане з вирішенням економічних і фінансових питань. Разом з тим, оскільки загроза війни в сучасному світі остаточно не знята, з особливою гостротою постає проблема забезпечення економічної безпеки держави та практичних кроків у цьому напрямку.

Основними критеріями оцінки ефективності державної політики та роботи державних структур, є оцінка стану економічної безпеки і регулювання її змін.

Забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях управління є важливим завданням для багатьох країн в тому числі і України. Неможливо вирішити економічні проблеми що стоять перед країною, регіоном та підприємством не забезпечивши їм фінансову безпеку. Це завдання стає особливо пріоритетним в умовах нестабільності та фінансової кризи.

На сьогоднішній день забезпечення економічної безпеки України будується на основі офіційно прийнятого в країні нормативного акта: Закон України «Про основи національної безпеки України» прийнятий у 2003 р. Цей Закон визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності[1].

Проте лишаються не розробленими і не прийнятими концепції та стратегії формування системи фінансово-економічної безпеки, відсутні механізми забезпечення безпеки, не окреслені системоутворюючі компоненти її регулювання і контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання фінансово – економічної безпеки вже давно привертають увагу багатьох вчених. Незважаючи на повну відсутність спеціальних праць з заявленої теми, існує досить широка методологічна база, на яку можна покластися. Слід виділити роботи та публікації вітчизняних і зарубіжних економістів, присвячені питанням розвитку систем економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівні. Серед них: В. Гесць [2], Я. Жаліло [3], Т. Клебанова [2], С.В. Кавун [4], В.І. Мунтіян [5]. В своїй праці В.І. Мунтіян [5], проблеми економічної безпеки України розглядає як провідну складову національної безпеки з урахуванням питань, пов'язаних із визначенням її чинників, поточного стану та напрямків забезпечення на усіх рівнях. Автор аналізує етапи економічного реформування от початку до сьогодні, економічну кризу, дає пропозиції щодо структурного реформування господарської системи України на макро- та мікрорівнях [10].

Теоретичними основами фінансової безпеки, займаються такі вчені-економісти як: О.І. Барановський [6], М.М. Єрмошенко [7], О. Савицька [8], Г.П. Ситник [9], та ін. Авторами досліджено сутність поняття фінансової безпеки на всіх рівнях (макро-, мезо, мікро-), розглянуто причини кризових явищ і методи їх запобігання. В своїй праці М.М. Єрмошенко [7] розглядає місце і роль фінансової безпеки в системі міжнародної економічної безпеки та в структурі національної безпеки держави. Автор визначає понятійний апарат фінансової безпеки, принципи, функції, методи, організаційні та правові засади її забезпечення, індикатори, інформаційне та прогнозно-аналітичне забезпечення, тощо [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

У роботах більшості авторів питання забезпечення фінансово – економічної безпеки розглядаються окремо: даються визначення сутності фінансової безпеки, розглядаються категорії економічної безпеки, приводяться переліки окремих загроз та індикаторів економічної безпеки, вивчаються деякі підходи до їх класифікації, пропонуються певні напрямки щодо їх удосконалення.

При всьому різноманітті досліджень на заявлену тематику, аналізу фінансової безпеки як стратегічної складової частини економічної безпеки приділяють недостатньо уваги. Зокрема, детальному розгляду існуючих внутрішніх і зовнішніх загроз, аналізу критичних моментів що підри-

вають стабільність фінансово-економічної безпеки, тощо.

Метою статті є розгляд понять фінансової безпеки і визначення її місця в системі економічної безпеки України. Проведення аналізу зовнішніх і внутрішніх загроз економічної та фінансової безпеки, основних індикаторів фінансово-економічної безпеки України і на основі отриманих результатів запропонувати напрямки щодо їх посилення.

Виклад основного матеріалу

Однією з найважливіших складових економічної безпеки України в сучасних умовах є фінансова безпека (ФБ), яка, в свою чергу, є основою національної безпеки держави. Оскільки міць і національна безпека держави, як запорука стабільності, незалежності країни та умов ефективності життєдіяльності суспільства, характеризуються, перш за все, станом захищеності економіки від загроз з фінансового боку.

На думку ряду авторів [2,3,6] економічна безпека – це фундамент економічно – ефективної країни в цілому. Що означає надійну і забезпечену всіма необхідними засобами державу, захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх і зовнішніх збитків.

Фінансова безпека – це найважливіша складова економічної безпеки в умовах ринкової економіки яка включає:

- стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів;
- гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі;
- готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів;
- підтримка соціально – політичної стабільності суспільства;
- формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки [8].

Таким чином, термін «економічна безпека» та «фінансова безпека» є не однаковими поняттями, але взаємодоповнюючими один одного.

Розглянемо складові структури національної безпеки України і визначимо місце фінансової та економічної безпеки в цій системі рис. 1.

Наведена структура національної безпеки України включає в себе кілька блоків, які повинні забезпечити достатній для держави рівень захисту.

А для забезпечення відповідного рівня безпеки потрібно оцінити існуючі загрози.

Оскільки метою забезпечення економічної та фінансової безпеки країни є огороження її власності і суспільства від джерел зовнішніх і внутрі-

шніх загроз безпеки, запобігання причин і умов, що породжують їх, розглянемо ті реальні та потенційні деструктивні фактори безпеки, що мають різноманітні прояви, які виступають як потенційні загрози.

Рис. 1. Структура національної безпеки України

Як вже було згадано все різноманіття загроз що впливають на фінансово – економічну безпеку країни, поділені на внутрішні і зовнішні. У свою чергу внутрішні представлені на мікро-і мезо-економічному рівні, другі – на макроекономічному.

До внутрішніх загроз відносять нездатність країни до самозбереження і саморозвитку що обумовленостаном власної економіки. Зовнішні загрози є зовнішньоекономічними чинниками, а також глобальними екологічними процесами, що підривають національну конкурентоспроможність[2]. Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки вимагає, щоб участь країни у світовій економіці сприяла розвитку національного господарства. Тривале збереження внутрішніх загроз економічної безпеки робить більш уразливою країну перед зовнішніми загрозами.

На сучасному етапі розвитку України об'єктивно є присутніми як зовнішні, так і внутрішні загрози економічної і фінансової безпеки держа-

ви. Особливу роль грають зовнішні загрози. Серед головних причин виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз фінансово – економічної безпеки України, слід виділити наступні, приведені в табл. 1.

Як видно з порівняльної табл. 1 більшість загроз фінансової безпеки або співпадають або так чи інакше перетинаються з економічними. Що ще раз підтверджує, що фінансова безпека є стратегічною складовою частиною економічної безпеки і розглядати їх потрібно в комплексі як основоположну складову національної безпеки.

Усі перераховані загрози дуже негативно впливають на стан захищеності економіки України і в сучасних умовах вимагають внесення серйозних корективів в організацію системи забезпечення фінансово – економічної безпеки України, а також у вітчизняне законодавство.

На основі проведеного аналізу за останні роки виявлені найбільш небезпечні загрози економічної безпеки України. До них відносяться:

Таблиця 1. Порівняльний аналіз загроз фінансової і економічної безпеки

Внутрішні загрози економічної безпеки	Зовнішні загрози економічної безпеки
1) Розширення межі майнового розшарування суспільства. 2) Криміналізація економіки і суспільства. 3) Зниження науково - технічного потенціалу країни. 4) Зниження інвестиційної привабливості. 5) Ослаблення інвестиційно - інноваційного іміджу. 6) Бездіяльність органів місцевого самоврядування. 7) Слабкість інноваційного початку розвитку підприємницької діяльності. 8) Низька конкурентоспроможність і тотальне згорання виробництва. 9) Різка відмінність у рівні соціально – економічного розвитку регіонів, що руйнує існуючі зв'язки між ними і перешкоджає міжрегіональній інтеграції. 10) Посилення міжнародної напруженості, що створює реальні умови для виникнення внутрішніх конфліктів на національному ґрунті. 11) Загальне порушення єдиного правового простору, що ведуть до правового скептицизму і недотримання законодавства. 12) Звуження межі середньої тривалості життя. Що знижує людський потенціал, тим самим роблячи неможливим економічне зростання і розвиток промисловості. 13) Слабка нормативно - правова база. 14) Корупція в усіх ешелонах влади.	1) Відтік умів за кордон. 2) Нелегальний вивіз капіталу за кордон. 3) Наростання імпортової залежності з продовольства і споживчих товарів. 4) Недобросовісна конкуренція. 5) Відсутність законів, що дозволяють в повному обсязі протидіяти недобросовісній конкуренції. 6) Знецінення національної валюти. 7) Зниження зовнішньої інвестиційної привабливості. 8) Відсутність економічного і політичного впливу на процеси які відбуваються у світовій економіці. 9) Ослаблення процесів інтеграції та налагодження економічних зв'язків України з країнами СНД. 10) Слабка інформаційна база. 11) Зниження військового та оборонного потенціалу країни, що не дозволяє їй при необхідності відобразити військовий напад. 12) Зростання зовнішнього боргу.
Внутрішні загрози фінансової безпеки	Зовнішні загрози фінансової безпеки
1) Неадекватна фінансово - економічна політика держави. 2) Помилки, зловживання і інші відхилення (безгосподарність, різноманітні економічні злочини, тощо) в управлінні фінансової системи держави. 3) Скорочення використовуваної ресурсної основи у фінансово-кредитній сфері діяльності для виходу з економічної кризи та успішного проведення подальших реформ. 4) Розвал фінансово-кредитної системи і послаблення її стабілізуючих функцій у сфері виконання та формування бюджету. 5) Низький рівень соціальної орієнтованості економіки. 6) Падіння платоспроможності населення, 7) Скорочення ролі внутрішніх соціально-економічних стимуляторів економічного зростання. 8) Зростання економічної злочинності, корупції. 9) Зростання фінансових втрат в результаті збільшення масштабів і поглиблення соціальної напруженості в сфері економічних відносин. 10) Недосконалість механізмів формування економічної політики держави.	13) Інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства. 14) Порушення національних пріоритетів України в області фінансів через просування іноземними партнерами вигідних їм економічних проектів і фінансових програм; 15) Формування іноземними партнерами такої структури зовнішньоекономічних зв'язків з Україною, коли остання поступово перетворюється на їх сировинний додаток. 16) Зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, посилення її залежності від іноземних кредитів. 17) Нерозвиненість ринків капіталу та їх інфраструктури. 18) Криза грошової і фінансово - кредитної систем. 19) Нестабільність економіки.

1) Втрата виробничого потенціалу із-за високого зносу основних фондів. Знос машин і устаткування хоча і скоротився, але все ще знаходиться у критичному стані складаючи більше 65%.

2) Зовнішній борг, небезпека загострення фінансової кризи. Валовий зовнішній борг України на кінець 2013 року склав 134,4 млрд. дол. США, де темп зниження становить 78,1% що на 21 піп. нижче показника у 2012р. [11].

3) Недостатня інвестиційна активність. За даними Держстату у 2013 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 55,7 млрд. дол. США прямими іноземними інвестиціями (акціонерного капіталу), що ста-

новить 1% росту відповідного періоду 2012 року, рис. 2 [12].

4) Низька конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств. На світовому ринку конкурентоспроможними визнано менше 1% українських товарів і послуг. Водночас, економіка України на 70 % залежить від експорту. Однак товарна номенклатура товарів, що реалізуються на зовнішньому ринку, як і раніше складається з товарів сировинної групи і напівфабрикатів: металопродукції, мінеральних продуктів і продукції хімічної галузі, які складають 65% українського експорту. В умовах того, що Україна майже повністю залежить від зовнішніх енергетичних ресурсів, а енергоємність вищенаведеної продукції в країні най-

вища в Європі, неможливо говорити про конкурентоспроможність або прибутковості українського виробництва та експортних операцій [13].

Рис. 2. Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій з 2005 – 1 кв. 2013рр.

5) Високий рівень бідності населення і критично низька якість життя більшої частини українського народу. За якістю життя Україна займає 71 місце серед 142 країни світу [14]. Частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму істотно знизилася в I кварталі 2013 року в порівнянні з 2008 р. (36 %), проте все ще становить близько 20%. Ставлення доходів 10% найбагатших українців були в 5,4 рази більше доходів 10% найбідніших. Таке співвідношення залишилося майже незмінним з 2011 року.

6) Відтік капіталу. За експертними оцінками, за першу половину 2013 в офшори і низько податковій юрисдикції під оподаткування з України було виведено більше 33 млрд. гривень. Тим самим забезпечивши собі місце в першій двадцятці країн, резиденти якої накопичили найбільші офшорні капітали. Їх оцінна сума становить за останні роки 167 млрд. дол. США.

Перераховані в табл. 1 загрози по різному впливають на стан фінансово – економічної безпеки: обсяги внутрішнього та зовнішнього боргу, дефіцит державного бюджету, обсяги інвестицій,

витрати на науково-технічні роботи, рівень інфляції, тощо. Всі вони по різному підтримують рівень фінансово – економічної безпеки, а також являються основним індикатором що дозволяє оцінити стан фінансово – економічної безпеки на основі наявних порогових значень, наведених у табл. 2.

У зв'язку з фінансовою кризою що почалася в 2008 році і триваючої до сьогоднішнього дня число індикаторів в системі економічної безпеки значно розширилося. Система індикаторів фінансової безпеки дозволяє визначити рівень майбутніх ризиків і загроз, виявити осередки їх розповсюдження. У зв'язку з цим з'являється можливість виробити і реалізувати комплекс попереджувальних заходів, спрямованих на зниження рівня загроз у фінансовій сфері, а також на підвищення її стабільності, стійкості та ефективності, що лежить в основі конкурентоспроможності.

Таблиця 2. Динаміка основних індикаторів фінансово – економічної безпеки України та їх порогові значення

Індикатор, одиниця виміру	Порогові значення	Фактичне значення, у %	
		2008	2013
Витрати на науково-технічні роботи (НТР), відсотків до ВВП	2	1	1,2
Рівень інфляції за рік, %	5	15	9,7
Обсяг внутрішнього боргу, % до ВВП	Менш як 30	2,2	0,2
Обсяг зовнішнього боргу, % до ВВП	Менш як 20	6,8	17,9
Рівень монетизації, % до ВВП	30	24	29
Дефіцит державного бюджету, % до ВВП	Не \geq 3	1,2	4,9
Вартість банківських кредитів [15]	Не більш як 10% річних	15,9	11,3
Рівень безробіття (МОП), %	7,6	6,9	8,1
Номінальна заробітна плата, дол. США	550	361,2	364,62
Рівень тінізації економіки, % до ВВП	не >30	28	55
Валове нагромадження основного капіталу, % до ВВП	Не \leq 25	25,7	20
Відношення темпу росту продуктивності праці до темпу росту заробітної плати, разів	Не \leq 1	0,95	0,97

(Порогові значення індикаторів що визначені на основі експертних оцінок і індикаторів країн Європи [16])

У результаті проведеного аналізу індикаторів фінансово-економічної безпеки були виявлені відхилення від їх порогових значень:

1) Низькі показники витрат на науково-технічні роботи в обох періодах значно відстають від свого порогового значення.

2) Критичний рівень інфляції у 2008 році і незначне його зниження на 5,3 п.п у 2013 році.

3) Дефіцит державного бюджету у 2013 році перевищив порогове значення на 1,9 п.п.

4) Рівень безробіття (за методологією МОП), з безпечної зони у 2008 році зріс на 1,2 п.п. до небезпечної зони у 2013 році.

5) Вартість банківських кредитів в обох періодах значно перевищує порогове значення.

6) Номінальна заробітна плата в обох періодах не ввійшла в рекомендовані межі.

7) Рівень тінізації економіки, який із безпечної зони у 2008 році зріс на 27п.п. до небезпечної зони у 2013 році.

8) Відношення темпу росту продуктивності праці до темпу росту заробітної плати, нижче порогового значення, що свідчить про те що рівень заробітної плати не мотивує працівників збільшувати продуктивність.

Проведений аналіз можливих загроз і відхилень основних індикаторів фінансово – економічної безпеки від своїх порогових значень дуже важливий як з позиції їх запобігання та прогнозування, так і з позиції розробки заходів щодо їх усунення. Таким чином в сучасних умовах економічного розвитку України в першу чергу слід рухатися в напрямку вдосконалення системи фінансової безпеки, а саме:

- Встановлення межі іноземної участі в капіталі вітчизняних організацій;
- Ввести галузеві обмеження (обмеження або заборона доступу іноземних інвестицій у галузі, визнані особливо важливими для економічного та соціально-культурного розвитку держави);
- Розробка дієвих систем контролю залучення і використання коштів іноземних запозичень.
- Система повинна забезпечувати вирішення наступних завдань:
- Створення повноцінної національної валюти та підтримання її в стабільному і конкурентоспроможному стані;
- Насичення економіки та ринку грошовою масою в обсязі, необхідному для їх повноцінного функціонування та розвитку;

— Створення умов забезпечують інтенсивне утворення конкурентоспроможного національного фінансового капіталу номінованого в національній валюті;

— Забезпечення в середньостроковій перспективі (5-10 років) фінансового паритету з основними конкурентами України.

Слід зазначити, що Україна має унікальні можливості, що здатні забезпечити їй таке становище. У першу чергу це її величезні багатства, більшість яких, за відсутності необхідної для цього правової бази та інфраструктури, не залучені в процес економічних відносин і не створюють доданої вартості, що суттєво знижує ефективність національної економіки.

Висновки

Важливою умовою ефективного функціонування держави є її міцна економічна безпека, в той час як фінансова безпека є його складовою та відображає фінансовий стан держави.

Проведений аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз фінансово-економічної безпеки показав що в інтересах реального соціально – економічного під'єму, Україні, необхідно переглянути урядовий курс і провести реформи в структурній, промисловій, валютній політиці й у використанні зовнішньоекономічних зв'язків.

По-перше: переглянути та удосконалити діючу нормативно – правову базу в галузі фінансово – економічної безпеки. На її основі розробити концепцію фінансової безпеки України, яка б враховувала специфіку кожного регіону, тим самим посилюючи економічну безпеку країни в цілому.

По-друге: своєчасно забезпечувати бездефіцитний Державний бюджет.

По-третє: Переглянути податкову політику, у сфері посилення платіжного контролю всіх суб'єктів господарської діяльності;

В-четверте: організувати дієву комісію з контролю за використанням бюджетних коштів.

Список літератури:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 39, ст.351, із змінами, внесеними згідно із Законами N 221-VII (221-18) від 18.04.2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Геєць В.М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк та ін.; За ред. Гейця В.М. : монографія. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
3. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія.-К.:НІСД, 2009.-336с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/verska_Zhalilo_new-47147.pdf
4. Кавун С.В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади: монографія / С.В. Кавун. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009-300с.
5. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К. : КВІЦ, 1999. – 464 с

6. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К. : КНТЕУ, 2004. – 760с.
7. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – С. 33.
8. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. – №3. – С.14
9. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки(концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник – К.:НАДУ, 2011. – 730с.
10. Підхомний О.М. Типологія загроз фінансової безпеці суб'єктів підприємницької діяльності / О.М. Підхомний, Н.О. Микитюк, І.П. Вознюк / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/277/1/20.pdf>
11. Зовнішній борг України на кінець першого півріччя 2013р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71174>
12. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/file/link/212362/file/Invest_klimat_13_06_2013.doc.
13. Морозова И.К. Современные проблемы конкурентоспособности машиностроительной отрасли Украины и некоторые пути её повышения / И.К. Морозова, С.Н. Иванов / ВІСНИК ДОНЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ, СЕР. В: ЕКОНОМІКА І ПРАВО, СПЕЦВИП., Т.2, 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/So_c_Gum%20VDU_Ekon/2011_2_SV/tom2/031.pdf
14. Таблица уровня жизни стран мира 2012г. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gotoroad.ru/best/indexlife>
15. Вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bank.gov.ua/files/Percentlastb_KR.xls
16. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України за редакцією академіка НАН України С.І. Пироожкова – К., НІПМБ, 2003 – 42с.
17. Різниця між доходами найбагатших і найбідніших в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2012/06/25/282267>

Надано до редакції 06.03.2014

Смоквіна Ганна Анатоліївна / Anna A. Smokvina
smokvinaann@te.net.ua

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Г.А. Смоквіна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 30-36. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opi.ua/files/archive/2014/n3.html>